

Westkapelle, Markt 89-91

rapport 1045

Westkapelle, Markt 89-91

Een Bureauonderzoek

A. de Boer
W. v. Breda

Colofon

ADC Rapport 1045

Westkapelle, Markt 89-91
Een Bureauonderzoek

Auteurs: A. de Boer & W. v. Breda,
In opdracht van: Architecten Alliantie BV

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, september 2007
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, overlapping loops and a long horizontal stroke extending to the right.

Autorisatie:
E. Blom

ISBN 978-90-6836-035-6

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	6
2 Methoden	7
3 Resultaten	7
3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het toekomstige gebruik (LS01)	7
3.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)	7
3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)	7
3.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)	8
3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)	9
4 Conclusies	9
5 Advies	9
Literatuur	10
Lijst van afbeeldingen	10
Lijst van tabellen	10

Tabel 1 Archeologische perioden

Periode	Tijd in jaren				
<i>Nieuwe tijd</i>	1500	na Chr.	-	heden	
<i>Late-Middeleeuwen</i>	1050	na Chr.	-	1500	na Chr.
<i>Vroege-Middeleeuwen</i>	450	na Chr.	-	1050	na Chr.
<i>Romeinse tijd</i>	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
<i>IJzertijd</i>	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
<i>Bronstijd</i>	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
<i>Neolithicum (Nieuwe Steentijd)</i>	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
<i>Mesolithicum (Midden Steentijd)</i>	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
<i>Paleolithicum (Oude Steentijd)</i>	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

Tabel 2 Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

<i>Provincie:</i>	Zeeland
<i>Gemeente:</i>	Veere
<i>Plaats:</i>	Westkapelle
<i>Toponiem:</i>	Markt 89-91
<i>Kadastrale gegevens:</i>	Markt nr. 89a en 91. Eigenaar: Familie de Witte, uitbaters restaurant "het Raedthuys"
<i>Kaartblad:</i>	48W
<i>Coördinaten:</i>	19840/ 394978, 19870/ 394985, 19858/395022, 19834/395016
<i>Bevoegd gezag:</i>	Gemeente Veere Walcherse Archeologische Dienst Drs. B. Meijlink
<i>Deskundige namens het bevoegd gezag:</i>	Postbus 6000 4330 LA Middelburg tel: 0118-675000
<i>ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):</i>	22954
<i>ADC-projectcode:</i>	4107290
<i>Periode van uitvoering:</i>	Juni 2007 Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA) Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) Postbus 49 4330 AA Middelburg
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	Beheerder: dhr. J.J.B. Kuipers 0118-670879 e-mail: jjb.kuipers@scez.nl

Samenvatting

In opdracht van Architecten Alliantie heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Marktplaats 89-91 in Westkapelle (gemeente Veere). In het plangebied zullen er verbouwingswerkzaamheden plaatsvinden. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

In het hele plangebied kunnen resten voorkomen van de vroege Middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd. Gezien de centrale ligging van het plangebied in het historische centrum van Westkapelle is de kans op het aantreffen van archeologische resten vanaf de late Middeleeuwen groot.

Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten om in het plangebied tijdens de sloop- en graafwerkzaamheden in een archeologische begeleiding te voorzien.

1 Inleiding

In opdracht van Architecten Alliantie heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Marktplaats 89-91 in Westkapelle (gemeente Veere). In het plangebied zullen er verbouwingswerkzaamheden plaatsvinden. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Archeologische aanleiding tot onderzoek

Het plangebied ligt in een zone die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van Zeeland staat aangemerkt als dorpskern met een hoge archeologische waarde. Vooronderzoek heeft aangetoond dat in de ondergrond behoudenswaardige archeologische waarden aanwezig kunnen zijn. Op grond hiervan heeft de adviseur van het bevoegd gezag (de provinciaal archeoloog van Zeeland) het bevoegd gezag (de gemeente Veere) geadviseerd het plangebied te selecteren voor nader archeologisch onderzoek. De gemeente Veere heeft aan dit advies gevolg gegeven.

Het selectieadvies is door het bevoegd gezag en diens adviseur opgesteld binnen het volgende archeologisch beleidskader:

Voor de behartiging van de archeologische belangen binnen het projectgebied Westkapelle Markt 89 - 91 is in de eerste plaats het archeologiebeleid op provinciaal niveau van belang. De uitgangspunten voor het provinciaal beleid ten aanzien van de archeologie staan vermeld in het *Streekplan Zeeland 1997*, paragraaf 4.9.4 en de nota *De kracht van cultuur. Uitgangspunten provinciaal cultuurbeleid 2001-2004* (2000) en de voortgangsrapportage (2002). Archeologie komt aan bod in paragraaf 7.9 van deze nota. Het provinciaal archeologisch beleid is in hoofdlijnen gebaseerd op het nationaal beleid (paragraaf 2.1: Het archeologiebeleid van het Rijk). Dit beleid is verder aangescherpt in de *Nota inzake relatie r.o. en archeologie*, vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Zeeland op 29 mei 2001.

Uitgangspunt van het provinciaal beleid is het streven in het kader van de archeologische monumentenzorg naar een optimaal behoud en beheer van het archeologisch erfgoed. De doelstellingen van het provinciaal beleid is in eerste plaats dus het veiligstellen van archeologisch waardevolle vindplaatsen (behoud *in situ*). Waar het behoud in de bodem niet mogelijk is moeten deze vindplaatsen op een wetenschappelijk verantwoorde wijze onderzocht worden (behoud *ex situ*). Indirect is ook het rijksniveau van belang, hierbij gaat het dan vooral om de op handen zijnde implementatie van het Verdrag van Valletta. Op beide niveaus wordt beleid van Archeologische Monumentenzorg (AMZ) gevormd en gehanteerd. In dit beleid staat het behoud en het beheer van archeologische waarden in de bodem als bron van kennis en cultuurbeleving centraal. In het kader daarvan wordt gestreefd naar een volwaardige integratie van archeologie in ruimtelijke planvorming, met het primaire doel aantasting van het archeologisch bodemarchief te voorkomen of te beperken. Daarnaast wordt daar waar mogelijk gestreefd naar inhoudelijke en zelfs visuele inpassing in de herinrichting van gebieden. Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld voor het plangebied

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 17 juni 2007 door: A. de Boer (prospecteur), W. v. Breda (archeoloog) en E. Blom (senior prospecteur).

2 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

In aanvulling op de geldende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie wordt het onderzoek uitgevoerd conform de "Handleiding Programma's van Eisen Zeeland".

Het onderzoek bestaat uit zes onderdelen (specificaties LS01 t/m LS06). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het toekomstige gebruik
- beschrijving van de huidige situatie
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens

Op grond van deze onderdelen wordt een gespecificeerde verwachting van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

3 Resultaten

3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het toekomstige gebruik (LS01)

Het plangebied ligt in Westkapelle (afb. 1) en heeft een oppervlakte van 500 m². Het wordt begrensd door De Markt aan de zuidgevel van het perceel (afb. 3).

Het onderzochte gebied komt overeen met het plangebied plus een gebied binnen een straal van 250 m van het plangebied.

In het plangebied is een uitbreiding en renovering van het bestaande gebouw gepland. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van ca. 500 m² ontwikkeld worden. Een deel van het huidige gebouw zal gesloopt worden. Daarna zal hierop en op een deel van de tuin bebouwing plaatsvinden. Bij de ontwikkeling van het plangebied zal tot een diepte van 70 cm. de bodem verstoord worden.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het plangebied is voor het grootste gedeelte bebouwd. Een klein gedeelte wordt gebruikt als tuin. Het pand fungeert momenteel als restaurant en dateert uit de jaren '50 van de vorige eeuw.

3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)

De historische situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
kaart Jacob van Deventer ca.1550	bebouwd
kaart van Hattinga 1753	bebouwd
kadastrale minuut uit 1819	bebouwd
Bonnekaart uit 1911 en 1917	bebouwd

De Parochie van Westkapelle, in de meest westelijke punt van Walcheren, is rond 800 n. Chr. gesticht achter de hoger gelegen duinen. Deze duinen hebben Westkapelle tot in de vijftiende eeuw beschermd tegen de zee, hierna was de aanleg van een dijk noodzakelijk.¹ De parochie van Westkapelle fungeerde als moederparochie voor de omliggende parochies in het westen van Walcheren. Westkapelle had dus al vroeg een functie als regionaal centrum. In de eerste eeuwen van zijn bestaan was Westkapelle een welvarende haven- en vissernederzetting met een stedelijk

¹ Henderikx, 2001 (126-127)

karakter waar veel handel werd gedreven² In 1223 krijgt Westkapelle stedelijke rechten van Graaf Floris IV. Na de bedijking van 1483 kwam aan de bloeiperiode van Westkapelle een eind en verplaatste de handel zich naar Vlissingen.

Op de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1550 is de locatie van het plangebied aangegeven (afb. 4) Op deze kaart is goed te zien dat Westkapelle in deze tijd al een stedelijk karakter heeft. De bebouwing is regelmatig en compact. De kaart van Hattinga is minder gedetailleerd, maar hierop is in ieder geval te zien dat het plangebied nog bebouwd is in de 1753 (afb. 5)

In de recente geschiedenis is de dijk van Westkapelle in de Tweede Wereldoorlog gebombardeerd. Hierbij is ook in het dorp Westkapelle deels geraakt. Het is op moment van dit schrijven niet bekend of het plangebied ook onder de bombardementen heeft geleden. Als dit wel het geval is, kan het betekenen dat eventuele archeologische resten verstoord zijn.

3.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het onderzoeksgebied:

type informatie	informatie
bodemkunde ³	Vervlogen duinzandgrond (DV1-DV3)
geologie ⁴	Formatie van Naaldwijk/Afzetting van Duinkerke II (DO.2)
geomorfologie ⁵	Randgebied kustduinglooiing en welving in kustoverslagafzettingen.

Westkapelle ligt aan de uiterste westkant van Walcheren, direct achter een zeedijk. Omdat het gebied al enige tijd bebouwd is, zijn er geen bodemkundige gegevens gekarteerd. Ten noorden van Westkapelle komen vaaggronden en kalkarme zeeleiggronden voor. Ten westen komen kalkrijke poldervaaggronden voor.

Westkapelle ligt in een duingebied. Vanaf het begin van het Holoceen 10.000 jaar geleden tot ca. 5000 jaar geleden steeg de zeespiegel snel en werd de kust steeds verder teruggedrongen tot ongeveer zijn huidige locatie. Er vormden zich oude duinen van ca 10 m hoog die het achterland tot in de Romeinse tijd beschermden tegen de zee. De jonge duinen zijn ontstaan vanaf ca. 1000 n. Chr. doordat de oude duinen begonnen te eroderen en steeds verder landinwaarts werden verplaatst. Hierdoor ging kostbare grond verloren en was het noodzakelijk om het land kunstmatig te beschermen door de aanleg van dijken, zoals die in Westkapelle.⁶

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld (afb. 2):

Bron	omschrijving
IKAW	hoge indicatieve archeologische waarde
AMK	Monument nummer 13412
waarnemingen ARCHISII	19982
vondstmeldingen ARCHISII	Geen
onderzoeksmeldingen ARCHISII	21152

Archis waarneming 19982 betreft twee laat Middeleeuwse kannen van rood geglaazuurd aardewerk deze zijn gevonden in de kasteelvijver.

Archis onderzoeksmelding 21152 betreft een bureauonderzoek van milieuadviesbureau Sagros. Het advies hiervan luidde dat archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk was.

AMK terrein 13412 betreft het historische centrum van Westkapelle, gebaseerd op oude kaarten.

² Henderikx, 2001 (136)

³ Bodemkaart van Nederland. STIBOKA. Uitgave 1947.

⁴ Geologische kaart van Nederland NITG-TNO. Uitgave 1997

⁵ Geomorfologische kaart van Nederland STIBOKA. Uitgave 1986

⁶ Pleijter en Wallenburg (1994) 33-36

3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

In het hele plangebied kunnen resten voorkomen van de vroege Middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd. Gezien de centrale ligging van het plangebied in het historische centrum van Westkapelle is de kans op het aantreffen van archeologische resten vanaf de late Middeleeuwen groot. Aan de hand van de historische kaarten kan ook aangetoond worden dat het plangebied al sinds de 16^e eeuw bebouwd is, en waarschijnlijk ook ruim voor die tijd. Het is mogelijk dat resten van de fundamente van deze gebouwen nog intact zijn.

4 Conclusies

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardestelling hiervan?

Ja. Aan de hand van historisch materiaal bestaat de kans dat er archeologische resten zich nog in de bodem bevinden. Dit is enigszins afhankelijk van verstoringen in de recente geschiedenis, voornamelijk bombardementen in de tweede wereldoorlog

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Dit is afhankelijk van de mate van de recente verstoringen. Omdat de graafwerkzaamheden tot een diepte van ca 70 cm zullen gaan is de kans aanwezig dat eventuele archeologische resten verstoord zullen worden

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

n.v.t.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Archeologische begeleiding van de sloop- en graafwerkzaamheden

5 Advies

Het is niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied nog archeologische resten voorkomen. Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten om in het plangebied tijdens de sloop- en graafwerkzaamheden in een archeologische begeleiding te voorzien. Het doel van dit onderzoek is om na te gaan of er archeologische resten zich nog in het plangebied bevinden, zoals funderingsresten van oudere gebouwen en/ of (vondstrijke)beerputten. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P), conform de KNA 3.1. Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door het bevoegd gezag goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Het verdient verder de aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegd gezag, zoals aangegeven in de Monumentenwet 1988 en de Wet op de Archeologische Monumentenzorg.

Literatuur

Henderikx, P.A, 2001: *Land, water en bewoning. Waterstaats- en nederzettingsgeschiedenis in de Zeeuwse en Hollandse delta in de Middeleeuwen*. Hilversum

Pleijter, G. & C van Wallenburg. 1994: *Bodemkaart van Nederland 1:50000. Toelichting bij de kaartbladen 42 West en 42 Oost Zierikzee. 47/48 West Cadzand/Middelburg*. Wageningen Stiboka

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 3 Locatie van het plangebied op de luchtfoto

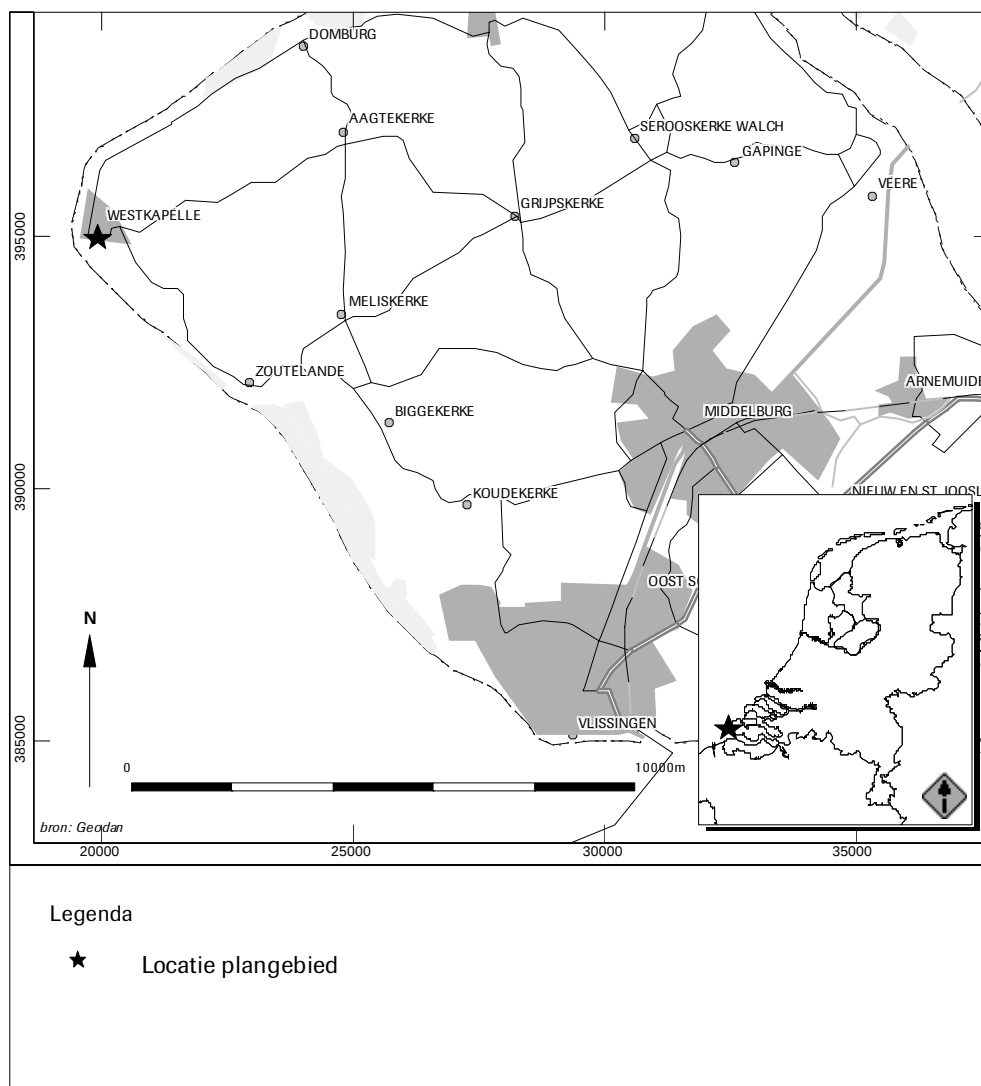
Afb. 4 Kaart na van Deventer uit de 16^e eeuw.

Afb. 5 Kaart van Hattinga uit de 18^e eeuw

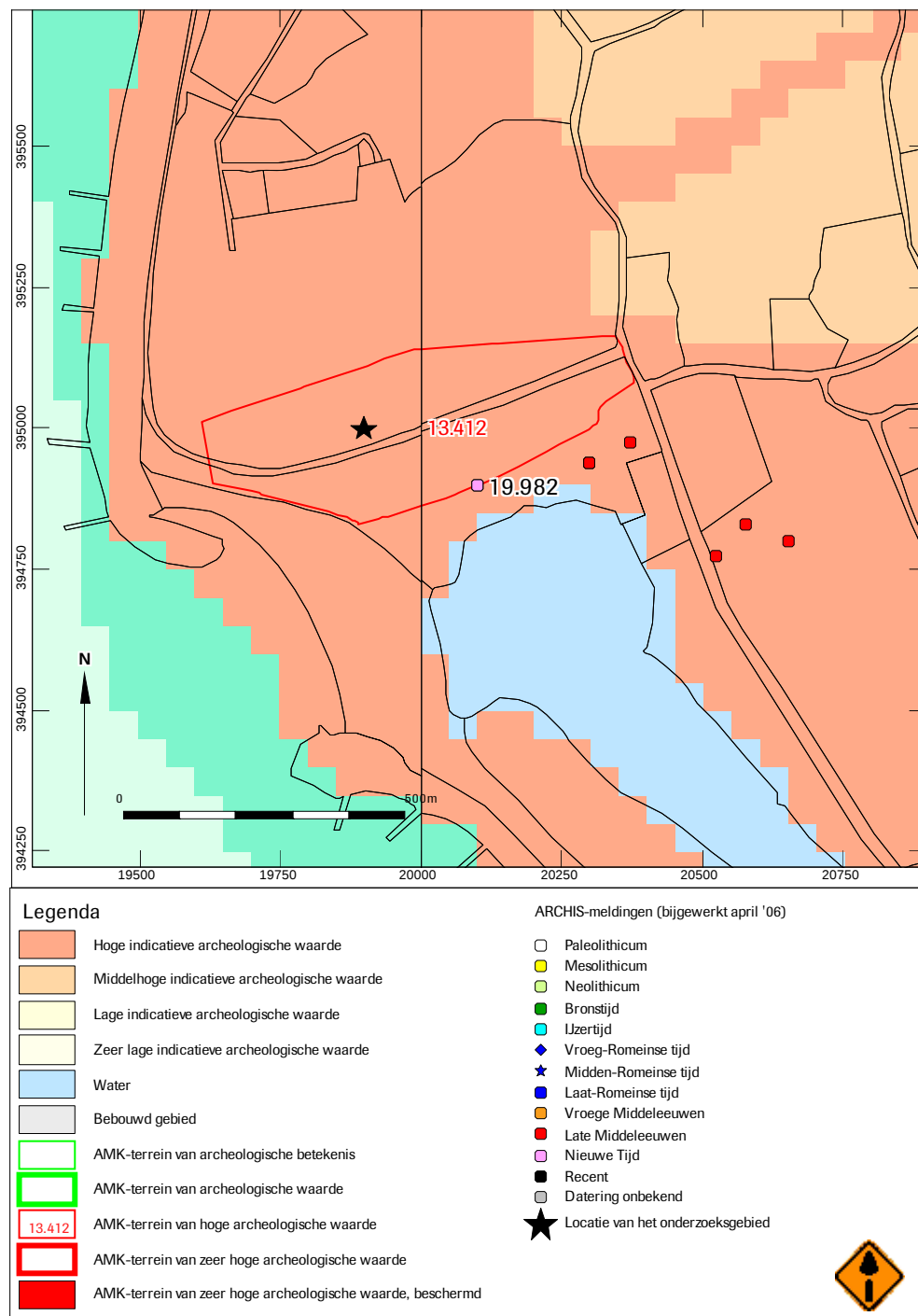
Lijst van tabellen

Tabel 1 Archeologische perioden

Tabel 2 Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
(Bron: Archis)

Afb. 3 Locatie van het plangebied op de luchtfoto

Afb. 4 Kaart van Jacob van Deventer uit de 16^e eeuw. De kleine rode cirkel geeft aan waar het plangebied zich ongeveer bevindt. Het grote witte gebouw helemaal rechts is een kerk. De toren hiervan staat nog steeds overeind en is na de afbraak van de kerk omgebouwd tot vuurtoren.

Afb. 5 Kaart van Hattinga uit 1753